

Poliitosakonna poliitettekanne

Samasugune vasturääkiv ja segane on informatsioon ka 11.MK lühikese lahingutee kohta. Sellest hoolimata lubab autorile teadaolev vähene informatsioon järeldada, et just 11.MK, mis oli Boldini RMG „nõrgim lüli“, tekitas sakslastele suurimaid probleeme.

Kõiki 11.MK kohta käivaid meenutusi saatis nõukogude historiograafia traditsiooniline hädaldamine: „oli komplekteeritud vananenud tüüpi tankidega 23 % ulatuses... autotranspordi ja traktorvedukite alal oli komplekteeritus 15-20 % ettenähtud normidest... ohvitseri-tankiste oli 45-55 % ettenähtud koosseisust...“ Ja nii edasi.

Kõik see on puhas tõde. Üldiselt. Lähme konkreetsete üksikasjade juurde. Kõigepealt asendame need „protsendid tundmatust suurusest“ kindlate arvudega.

Mehkorpuse peamise relvastuse moodustasid tankid. Ajaloolises kirjanduses tuuakse kõige erinevamaid arve: alates 237-st ühikust (VIŽ) kuni 414 ühikuni („1941. aasta – õppetunnid ja järeldused“). Autor paneb ette võtta aluseks 331 tanki – just selline arv tanke on näidatud dokumendis, mille koostasid sündmustest vahetult osavõtjad. Jutt käib 1989.a VIŽ Nr.9 avaldatud 11.MK poliitosakonna poliitettekandest Läänerinde Sõjanõukogule 15. juulist 1941.a.

Lugupeetud lugeja, pöörake erilist tähelepanu selle dokumendi koostamise kuupäevale. 15. juulil 1941.a olid Pavlov ja tema „kaasosalised“ juba arreteeritud, kuid kohus nende üle polnud veel toimunud. Vabadusse jäänud komandörid, kes olid otseselt seotud Punaarmee vägede katastroofilise purustamisega, tundsid oma selja taga Lubjanka keldrite külma hingust. Tänapäeval me teame, et lüüasaamine kirjutatakse „kallaletungi ootamatus“ ja „vananenud tankide“ süüks. Kuid inimesed, kes mäletasid veel 1937. aastat, ootasid ja pididki ootama kõige hullemat ning see ei saanud ülalnimetatud „poliitettekandele“ mõju avaldamata jätta. Selles ettekandes pole ridagi „poliitikast“, see-eest on pikk nimekiri „objektiivseid põhjuseid“. Meie pole 1941. aasta komissaride üle kohtumõistjad, kuid nende asjaolude arvestamine on ajaloolasele lausa kohustuslik.

11.MK tankid olid tõesti väga vanad: 242 tanki T-26, 18 leegiheitjatanki (pole täpselt teada, millisel veermikul), 44 vananenud modifikatsiooni BT-5 tanki. Uusi tanke oli vähe – kõigest 24 keskmist T-34 ja 3 rasket KV-d. Peale selle „ei võetud 10-15 % tankidest retkele kaasa, kuna need asusid remondis“.

Kokku umbes **280 lahingukorras tanki**, neist enamus kerged ja vananenud.

Kas võis edukalt sõidada selline tankikoondis, mille relvastuses oli taoline „vanaraud“?

Kindral Boldin vastab oma memuaarides sellele küsimusele nagu alati eredalt, lühidalt ja meeldejäävalt: „Ning mida me võisime nõuda T-26 tankilt? Nendega oli paras varblaste pihta lasta...“

Kas meil on õigus kindralit, sõjakangelast, mitte uskuda? Ei, ei ole. Meie oleme T-26 näinud ajakirja pildidelt, aga Boldin nägi seda lahinguväljal. Seepärast jätame selle (esialgu) kommenteerimata ning jätkame parem Boldini memuaaride lugemist:

„...27. juuni õhtuks jõudsime metsaservani ja nägime seal kolme BT-7 tanki... Meid nähes tõusid tankistid püsti. Vanem neist kandis ette, et laskemoona on kõigis masinates täiskomplekt, aga kütust ei ole... Ning selsamal momendil...tõusid külavaheteel tolmupilved ja ilmus nähtavale vaenlase kolonn, milles oli 28 tanki. Iga minut oli kallid. Ma käiksin tankistidel tule avada. Meie rünnak osutus hitlerlastele selliseks ootamatuseks, et me jõudsime hävitada **12 (!!! – M.S)** vaenlase tanki, enne kui nad toibusid ja vastutule avasid...“

Tähelepanelik lugeja ilmselt juba märkas altvedamist: BT-7 tank pole ju hoopiski sama mis T-26.

Tõsi, tankid on erinevad, kuid kahur ja laskemoon on samad. T-26 tank nagu ka BT-5, BT-7 ja kahuriga soomusautod BA-10 olid kõik relvastatud ühe ja sama 45-mm kahuriga (tankivariandis oli selle nimeks „20K 1932/38 aasta mudel“). Peale selle, kui 1933. aastal töötati Harkovi Kominterni nimelises tehases Nr.183 (just niimoodi kutsuti maailma võimsamat tankitehast!) kahuri 20K jaoks välja uus õnnestunud konstruktsiooniga silindriline tankitorn, hakati Leningradis tehases Nr.174 sellise torniga varustama ka kõige massilisemat T-26 modifikatsiooni.

Kas võib uskuda Boldini juttu sellest, kuidas paari minutiga hävitati „varblasevastaste“ 20K kahuritega 12 saksa tanki? Muidugi võib!

Esiteks – kuna ta nägi seda oma silmaga.

Teiseks – kuna see oli täielikus kooskõlas meie kahurite taktikalis-tehniliste omadustega.

„Metsaservast külavaheteeni“ oli Valgevene metsastes rajoonides vaevalt üle 500 meetri. Selliselt distant-silt läbistas kahurist 20K välja tulistatud standardne soomusläbistav mürsk BR-240 80 % tõenäosusega 38 mm paksuse soomusplaadi. 1941. aasta juunis polnud **ÜHELGI** (kaasa arvatud nn „raske tank“ Pz-IV

viimastest F-seeriast) saksa tankil paksemat küljesoomust kui 30 mm ning seega oli nõukogude „neljakümneviieste“ tiibtuli igale saksa tankile surmavalt ohtlik. Suurema osa Wehrmachti tankidest – kokkuvõttes 65 % nelja tankigrupi tankipargist – moodustasid Pz-I, Pz-II, Pz-38(t) ja esimeste seeriatega Pz-III, millel oli kõige rohkem 30 mm paksune esisoomus ja 15/20 mm küljesoomus. Selliseid tanke võis meie 20K kahur hävitada nii eest kui ka külgedelt, just nagu varblasi...

Kõik selgub võrdluses. Mitte ei saa aru, miks nõukogude „ajaloolased“ ignoreerisid nii palju aastaid seda lihtsat tõdet? Muidugi oli 11.MK nõrk ja alakomplekteeritud – võrreldes näiteks 6.MK-ga, kus oli 352 uusimat KV ja T-34 tanki, sadu viimase modifikatsiooni BT-sid ja kuus tuhat autot.

Kuid sõdida ei tulnud tal ju oma sõjaväeringkonna naabriga, vaid sakslastega! Vaat sakslastega, nende varustatusega, nende relvastusega, nende võimalustega tulebki 11.MK lahinguvõimsust võrrelda.

Viie läänepoolse SRK koosseisus oli 20 mehkorpust. Kui jätta arvestamata 17. ja 20.MK, kus oli ainult (vastavalt) 63 ja 94 tanki (Punaarmee öeldi 94 tanki kohta alati „ainult 94“), siis jääb järele **18 mehkorpust**.

Wehrmachti sissetungijõududes oli **17 tankidiviisi**. Vaat nendega võib ja tulebki võrrelda meie mehkorpuseid, nende seas ka 11.MK-d.

Ülalpool me juba märkisime, et saksa tankidiviisid ja korpused ei omanud rangelt kindlaksmääratud koosseisu. Seepärast võtame võrdlusesse Idarindel olnud Wehrmachti tankidiviisidest **kõige võimsama tankidiviisi**. See oli 7.tankidiviis kindralmajor Funki juhtimisel. Selline võrdlus on seda enam mõistlik, et Wehrmachti 7.TD kuulus tollesama 3.tankigrupi koosseisu, mille tiibadele ja tagalasse oli sihitud Boldini RMG planeeritav lõök.

Tankidiviisi peamised relvad on tankid. Neid oli saksa 7.tankidiviisis **265 masinat**.

Aga meie „mittekomplekteeritud“ 11.MK-s – **331 tanki**. Millegipärast arvatakse (eriti nõukogude propagandistid), et sakslastel ei läinud kunagi midagi rikki ja lahingukorras tankide arv võrdus alati nende üldarvuga. Isegi kui nõustuda selle absurdse eelarvamusega, siis ka sel juhul ületas 11.MK kõige suuremat saksa tankidiviisi lahingukorras tankide arvu poolest.

Nüüd lähme koguse juurest kvaliteedi juurde. Wehrmachti 7.TD relvastuses oli:

- 53 Pz-II tanki
- 167 tšehhi Pz-38(t) tanki
- 30 Pz-IV tanki
- 15 „komandöritanki“, millel oli ainult kuulipildujarelvastus, neist 7 olid Pz-38(t) baasil

Üksikasjaliku nõukogude ja saksa tankide taktikalis-tehnilise analüüsi toome me ära raamatu 3.osas, kus me vaatame Lääne-Ukrainas toimunud tankide kohtumislahingut. Seni piirdume ainult lühikese seletusega, et nn „raske“ Pz-IV tank ei kannatanud mingil moel võrdlust meie T-34 ning seda enam koletisliku KV-ga.

Mis aga puudutab Pz-II ja Pz-38(t), siis need olid samasugune vana kola kui meie T-26. Nõrk bensiinimootor, kitsad roomikud, väike kiirus (liigendatud maastikul oli see Pz-38(t)-l kõigest 15 km/h, T-26-l natuke rohkem – 18 km/h), õhuke kuulikindel soomus. Vahe oli ainult selles, et erinevalt keevitatud nõukogude tankidest oli tšehhi tankitorn needitud, need needipead lendasid mürsutabamusel laiali ja sageli vigastasid ekipaazi surmavalt. Just tankid Pz-38(t) kandsid Idarindel kõige suuremaid kaotusi – 1942. aasta alguseni ei pidanud vastu ükski neist 820-st tšehhi tankist, mis 22. juunil NSVL-u piiri ületasid.

Esiailgu tundub, et nõukogude 11.MK ja saksa 7.TD olid oma lahinguvõimsuselt umbes võrdsed (kui mitte arvestada 11.MK koosseisus olevaid kolmekümmet uusimat tanki). Ei, see on kiirustav ja sisuliselt ekslik järeldus.

11.MK oli tunduvalt tugevam!

„Tank – see on vanker suurtüki jaoks“. See aforism, mille autoriks oli väljapaistev nõukogude suurtüki-konstruktor Grabin, on muidugi liialdus. Kuid mitte eriti suur. Kõik tanki tehnilised andmed, kui tähtsad need iseenesest ka poleks, on teisejärgulised võrreldes peamisega – relvastusega. Tank pole loodud sõitmiseks või varjumiseks, vaid hävitustööks. Tema ülesanne on hävitada tulepunkte ja elavjõudu, komandopunkte ja sidesõlmi vaenlase tagalas, transpordikolonne ja ladusid vaenlase kaitse operatiiv-sügavuses.

Ja nende ülesannete lahendamiseks oli 11.MK relvastatud tunduvalt paremini kui saksa 7.TD. Meie tankikahuri 20K jaoks oli välja töötatud 1,4 kg kaaluv kildmürsk. See oli muidugi üsna kerge mürsuke (viis korda kergem kui standardsel „kolmetollisel“ kahuril), kuid sellega sai siiski mingeid sihtmärke (kuulipildujapesa, miinipildujapatarei, palkidest blindaaž) lahinguväljal hävitada. Aga neid kahureid 20K oli 11.MK-s: 286 tk tankidel BT ja T-26 ning veel 141 tk kahuritega soomusautodel. Kokku **427 kahurit**.

Aga saksa 7.TD relvastuses oli kõigest 167 tankikahurit (Škoda firma A-7 kahur, saksa tähistus KwK-38). See oli 37-mm kahur, mille kildmürsk kaalus kõigest 610 g ja oli seega üle kahe korra kergem kui nõukogude 45-mm 20K mürsk. Seetõttu oligi sellel tunduvalt väiksem mõju vaenlase jalaväele ja varjetele.

Mis aga puudutab saksa kergetanke Pz-II, siis sellel oleva 20-mm kahuri mürsk ei kõlvanud üldsegi jalaväe ning suurtükiväe vastu võitlemiseks. Selline kaliiber on tavaliselt lennukikahuritel ja kõige kergematel õhutõrjekahuritel. Muide, nõukogude lennukikahurite katsetused näitasid, et 20-mm kildmürskude mõju on lõhkemisel nii väike, et vaenlase elavjõudu saab sellega hävitada ainult otsetabamuse puhul.

Muidugi teevad peamist tööd vaenlasele tulelööki andes mitte kerged tankikahurid, vaid hoopis suurema kaliibriga suurtükid tankiüksuse koosseisu kuuluvast suurtükiväeosast. Ja vaat siin avaldub täiel määral erinevus nõukogude mehhaniseeritud **KORPUSE** (olgu pealegi mittetäielikult komplekteeritud) ja saksa tanki**DIVIISI** vahel.

11.MK suurtükiväe polkude (mitmuses) relvastuses oli (kui mitte arvestada õhutõrje- ja tankitõrjekahureid):

- 16 haubitsat kaliibriga 152 mm
- 36 haubitsat kaliibriga 122 mm
- 21 kahurit kaliibriga 76 mm

Aga täielikult komplekteeritud saksa tankidiviisi üheainsa suurtükiväerügemendi relvastuses võis kõige rohkem olla:

- 12 haubitsat kaliibriga 150 mm
- 24 haubitsat kaliibriga 105 mm
- 4 kahurit kaliibriga 150 mm (või 105 mm)

Üldjäreldus on silmnähtav – poolenisti komplekteeritud 11.MK ületas oma tulejõu poolest tunduvalt kõige suuremat saksa tankidiviisi.

Lõpuks oli ka iga nõukogude mehkorpuse koosseisus palju rohkem inimesi kui ükskõik millises saksa tankidiviisis. Mis pole ka üllatav: korpuses oli kolm diviisi ja rohkesti üksikuid korpuseväeosi. Konkreetsest oli 11.MK-s 1. juuni 1941.a seisuga 21605 inimest, aga maksimaalne inimeste arv saksa tankidiviisis oli poolteist korda väiksem. Kusjuures 21605 sõdurit oli korpuses 1. juuni 1941.a. seisuga.

22. juuniks oli inimesi kindlasti rohkem, sest riigis käis täie hooga reservistide varjatud mobilisatsioon (kokku jõuti sõja alguseks „suure õppekogunemise“ raames armeesse kutsuda 768 tuhat inimest).

Ainus asi, mille poolest 11.MK saksa 7.TD-le alla jäi, oli autode arv s.o motojalaväe, suurtükiväe ja tagalateenistuste võime järgneda „tankikiilule“. 15 % ettenähtud koosseisust – see on „kõigest“ 775 autot. Pole just palju. Kaks korda vähem kui täielikult komplekteeritud Wehrmachti tankidiviisis. Ja kui 11.MK oleks tõesti läinud pealetungile Grodnost Merkinde-Alituse suunas (70-90 km), nii nagu see Pavlovi käsus kirjas oli, siis oleks ilma transpordita „motojalavägi“ tõepoolest maha jäänud...

Kuid tegelikkuses ei juhtunud mingit „taktikalist läbimurret ja selle muutmist operatiivseks läbimurdeks“, sakslasi taga ajada ei tulnud – nad tulid ise Grodno juurde ning oma esimese ja ainukese lahingu võttis 11.MK vastu praktiliselt oma sõjaeelse dislokatsiooni asukohas.

Sellises situatsioonis ei saanud autode vähesus olla nii fataalne. Peale selle saame me ülalmainitud poliitettekandest teada, et korpuse juhatus tegi 22. juuni hommikul absoluutselt õige otsuse:

„...lahinguhäire kõlades võtsid kõik allüksused kaasa selle osa isikkoosseisust, kellel olid relvad ja kes said võidelda (mis moodustas umbes 50-60 % üldkoosseisust), ülejäänud aga jäeti maha väekoondise dislotseerumise kohta... Kuna 204.MD oli halvasti autotranspordiga varustatud, veeti 1.ešelon Volkovõski rajoonist Grodnosse (82 km) veoautodel, ülejäänud järgnesid aga kombineeritud marsiga. 7 tundi (29.TD 3 tundi, 22.TD 4 tundi) pärast lahinguhäire andmist jõudsid kõik korpuse väeosad koondumisrajooni...“

Edaspidi me näeme, et samal moel – printsiiibil „parem vähem, aga hästi“ – tegutsesid ka Rokossovski (9.MK), Feklenko (19.MK) ja Leljušenko (2.MK), kes faktiliselt koondasid oma mittekomplekteeritud mehkorpused kokku üheks täisväärtuslikuks tankidiviisiks.

Sedasi selgub, et nõukogude ajaloolastel oli täiesti õigus. Mingit „mekkorpust“ Grodno rajoonis ei olnud. Nimetuse „11.mekkorpust“ all koondus kella kümneks 22. juuni 1941.a hommikul Grodnost lõunasse jäävasse rajooni **kergetankide diviisi, mis kõikide arvuliste parameetrite järgi ületas kõige võimsamat Wehrmachti tankidiviisi.**

Wehrmachti kõige suurem 7.TD tegi palju pahandust. Väga põhjalikud, tõelisel „saksa moel“ kirjutatud 3.tankigrupi juhataja H.Hothi memuaarid lubavad meil detailse täpsusega jälgida 7.TD lahinguteed sõja esimestel päevadel ja nädalatel.

22. juuni keskpäevaks hõivati Neemani sillad Alituse juures (45 km piirist), 23. juuni varahommikul purustati „erandlikult raskes tankilahingus“ Alituse juurde jõudnud nõukogude 5.TD (3.MK), 23. juuni keskpäeval „jõudis 7.TD tankirügement välja Lida-Vilniuse maanteele (75 km Alitusest ida pool. – M.S), diviisi ratasmasinad jäid kaugele maha“ (kuid on tähelepanuväärne, et memuaaride autor ei tee sellest sugugi järeldust, et diviis kaotas sellega igasuguse lahinguvõime ja kõlbab vaid varblaste pihta laskmiseks), 24. juuni varahommikul „vallutas 7.TD peale lühikest lahingut Vilniuse linna... diviisi tankirügement jätkas liikumist Mihhališki suunas“ (Mihhališki – see on juba Valgevenes ja juba 180 km kaugusel piirist), edasi „7.TD, mis edenes 39.korpuse eesotsas... jõudis peaaegu ilma lahinguta 26. juunil Minsk-Moskva maanteele Smolevitši rajoonis“ (see on juba 30 km Minskist idas). Seega läbis 7.tankidiviis Leedu ja Valgevene metsateedel viie päevaga 350 kilomeetrit.

Siis proovis 7.TD ebaõnnestunult forsseerida Berezinat Borissovi linna juures, seejärel liikus loodesse üle Lepeli Vitebskisse. 5. juulil pörkas saksa 7.TD Bešenkovitši rajoonis (175 km Minskist) kokku Moskva sõjaväeringkonnast kohale jõudnud täiskooosseisulise 7.mehkorpusega (selle mehkorpuse koosseisus sõdis ja sattus vangi Stalini poeg Jakov). Olles selle mehkorpuse purustanud ja lõunasse taganema sundinud, forsseerisid 7.TD ja 20.TD Daugava Bešenkovitši ja Ulaa vahel ja vallutasid 10. juuliks täielikult Vitebski. Seepeale läksid nende teed lahku: 20.TD suundus loodesse Veliži poole, 7.TD aga jõudis Demidovi kaudu teistkordselt välja Minsk-Moskva maanteele (maantee Nr.1), seekord Jartsevo rajoonis (50 km Smolenskist ida pool). Sel moel oli tal läbitud kaks kolmandikku vahemaast riigipiirist Moskvani.

Kolm kuud hiljem, 6. oktoobril 1941.a, jõudis just 7.TD Vjazma rajoonis kolmandat korda välja maanteele Nr.1, sulgedes sellega piiramisrõnga sõja kõige suurema „Vjazma katla“ ümber. Seejärel läbis 7.TD verise Moskva lahingu käigus veel 245 km ida suunas – kuni 45 km Moskva ringteest põhjas asuva Jahromani. Alles seal Moskva-Volga kanali juures löödi ta (kui uskuda kuulsat Sovinformbüroo teadet 13. detsembrist 1941. aastal) 1.Löögiarmee vägede poolt puruks. Tõsi küll, sakslaste andmetel sõdis 7.TD Ida- ja Läänerindel veel kuni 1943. aastani.

Järeldus – tuleb välja, et kergetankide diviis saab edukalt sõdida, saab rünnata, saab pidada edukat võitlust vaenlase jalaväe ja tankidega, saab forsseerida laiu jõgesid ning vallutada tormijooksuga linnasid. Vabandage pealetükkivuse pärast, kuid autor peab vajalikuks veelkord meenutada, et kogu selle tee läbis 7.TD kergetel tšehhi tankidel ja trofeeveoautodel, mis meie „teedel“ muutusid motojalaväe liikumisvahendist tõukamisobjektideks.

Juba sõja kolme esimese nädalaga läbis 7.TD 700 km (lennulennult) riigipiirist Jartsevoni s.o veidi pikema vahemaa kui oli Grodnost Berliinini. Kas 11.MK oleks Berliini välja jõudnud?

Ning see on tõepoolest veider – kommunistlikud ajaloolased on alati pidanud loomulikuks, vältimatuks ja ainuvõimalikuks just sellist sündmuste käiku: nii seda, et saksa 7.TD oli juba 15. juulil Jartsevos, kui ka seda, et teda kõikide parameetrite poolest ületav 11.MK lõpetas oma olemasolu kolm päeva kestnud lahingute järel Grodno juures.

Lugupeetud lugeja, ma jagan täiesti teie pahameelt selle üle, kuidas see peatükk kirjutatud on. Pikk eessõna, pikk tankide ja kahurite loetelu, paljusõnalised arutlused...

Kus on siis lubatud „vastulöökkide detailne kirjeldus“?

Seda pole. Üks võimalus kolmest: kas oli autor liiga laisk ja ei viitsinud hästi otsida või pole dokumendid säilinud või lihtsalt mingit 11.MK vastulööki ei toimunudki! Parema puudumisel pöördume „poliitosakonna poliitettekande“ juurde tagasi. Kogu 11.MK lahingukäik on seal kirjeldatud niiviisi:

„...alates kell 4.00 1941.a 22. juunil, kui vaenlase lennuvägi andis õhulöögi Volkovõski pihta, polnud enam sidet 3.Armeed ja ringkonna staabiga, korpuse väeosad liikusid iseseisvalt Grodno, Sokulka ja Induri rajooni vastavalt väljatöötatud katteplaanile... (Kolme punktiga me asendame üksikasjad, mis ei puutu korpuse lahingutegevusse. – M.S) Seoses 4.laskurkorpuse väeosade taganemisega langes kogu lahingutegevuse raskus 11.MK-le, seda nii 4.laskurkorpuse taganemise katmisel kui ka sakslaste edasiliikumise aeglustamisel. 29.MD motoriseeritud laskurpolk asus 3.Armeed komandöri käsul tema reservis võitluseks õhuhessantidega Grodno rajoonis ning korpus pidas lahingut ilma jalaväe ja suurtükkiväe toetuseta, kandes eriti suuri kaotusi vaenlase tankitõrjesuurtükkide tegevuse tõttu. 22-23. juuni kestel pidasid korpuse väeosad lahingut Konjuhhi, Novõi Dvori, Dombrovo rindel. Vaenlase survele taganesid korpuse väeosad 24. juuniks Grodno-Kuznitsa-Sokulka rindejooneni, hoides rinnet läänepool Grodno maanteed ja Grodno-Belostoki raudteed (30-70 km piirist. – M.S) Seoses põhja pool Neemanit tegutsevate vägede kiire taganemisega Grodnost itta, püüdis vaenlane Neemanit forsseerida ja minna korpuse väeosadele tagalasse. Kuid kõik vaenlase katsed Neemanit forsseerida löödi tagasi. Vaenlase edasiliikumise peatamiseks suunati 26.6 armee käsul kaks 204.MD motopataljoni Lunno kaudu Kotrõ jõe joonele. 1.laskurpataljon paisati korpusekomandöri käsul hoidma meie käes silda Luna juures (30 km Grodnost edelas). 22. juunist kuni 26.

juunini peetud lahingutes kantud suured kaotused nii isikkoosseisus kui ka tankides muutsid korpuse lahinguvõime väikeseks. Tankidiviisidesse oli jäänud mitte rohkem kui 300-400 inimest (s.o mitte üle 5 % esialgsest arvust. – M.S), aga motoriseeritud diviisid olid igast polgust järel kõigest mittetäielik pataljon. Tanke oli järel umbes 30 tükki, soomusautosid umbes 20. Diviiside väikesearvulised tagalaüksused olid vaenlase lennukide poolt põletatud või puruks lastud. Saksa lennukid ajasid sõna otses mõttes taga isegi üksikuid masinaid. 11.MK komandöri asetäitja poliitlatal polgukomissar Andrejev.“

Ja see ongi kõik, mida oskas korpuse hukkumise kohta rääkida komissar Andrejev. Võib-olla ei teadnud ta isegi kõike. Nii on näiteks H.Hothi memuaarides meenutus sellest, et 25-28. juunil pidi saksa 19.TD Voronovo-Trabõ rajoonis (120 km Grodnost loodes. – M.S) „pidevalt tõrjuma vaenlase rünnakuid, mida toetasid 50-tonnised tankid... kuni 28. juunini tõrjus ta rünnakuid lõunasuunast“. Tõenäolised olid need KV tankid 29.TD koosseisust, mille tundmatud ekipaažid jätkasid juba pärast 11.MK purustamist sõdimist omal käel...

Kõigepealt pöörame tähelepanu sellele, mida „poliitettekandes“ ei ole.

Esiteks pole seal vähimatki jälge V.Suvorovi jampslikust nägemusest, et „nõukogude tankistid lasti enne maha, kui nad jõudsid oma tankideni joosta ja nende tankid hüivati või pandi põlema ilma ekipaažideta“. Kurikuulsa „ootamatu kallale tungi“ momendil võtsid 11.MK komandörid, ehkki neil polnud sidet kõrgemte staapidega, lihtsalt oma seifidest „punased paketid“ katteplaanidega ja viisid oma väeosad praktiliselt ilma kaotusteta (nagu selgub ülaltoodud dokumendist) plaanis ettenähtud koondumispunkti.

Teiseks pole tekstis mingeid selgeid andmeid vaenlase kohta, kellega võideldes kaotas korpus 4 päevaga 9/10 oma isikkoosseisust ja tehnikast. Kuid ka selles aspektis oli komissar Andrejev palju ausam ja korralikum hilisematest ajaloolastest ja memuaristidest, kes täitsid oma makulatuursed teosed kirjeldustega „saksa raskete tankidega peetud kohtumislahingust“, mis justkui leidis aset Grodno juures.

Kolmandaks paistab, et 11.MK juhtkond ei teadnud midagi Boldini RMG olemasolust ega ka sellest, et mõnikümmend kilomeetrit Grodnost lõunas pidi tegutsema suur ja võimas 6.MK

Nüüd sellest, mis „poliitettekandes“ olemas on.

Halvast varjatud etteheited 4.laskukorpuse jalaväe kohta, mis avas taganedes rinde ja sundis sellega 11.MK tegelema talle võõraste ülesannetega nagu „taganemise katmine“ ja „sakslaste edasiliikumise aeglustamine“, on tõenäolised õigustatud. Pavlovi ülekuulamisprotokollist võime lugeda:

„...22. juuni päeva teisel poolel teatas Kuznetsov (3.Armee komandör) hääle värisedes, et 56.laskurdiviisist (üks 4.laskukorpuse kolmest diviisist) on järel ainult diviisi number...“

Saksa 9.Armee staabi luureosakonna ettekandes (23. juuni, 17 h 40 min) on „purukslõõdud või mitte enam lahinguväärtust omavate väekoondiste“ nimekirja kantud juba kaks 4.laskukorpuse kolmest diviisist: 56. ja 85.diviis.

Viimaks andis end 29. juunil 1941.aastal vangi ka 4.laskukorpuse komandör kindralmajor Jegorov (tegi vangis olles sakslastega aktiivset kaastööd, lasti maha Ülemkohtu otsusega 15. juunil 1950.a. pole senini rehabiliteeritud).

Seda, et 11.MK kandis „eriti suuri kaotusi saksa tankitõrjesuurtükkide tegevuse tõttu“, kinnitavad ka saksa dokumendid. Üldmainitud Wehrmachti 9.Armee luureosakonna ettekandes loeme:

„...Grodno lõigus tegid tugevad tankigrupid vasturünnakuid (29.tankidiviis ja muud väeosad)... 22. juunil on hävitatud 180 tanki, neist ainuüksi 8.jalaväediviisi poolt Grodno lahingus 80 tanki“.

Kuna ükski 6.MK väeosa 22. juunil lahingus ei osalenud, siis võis see teade puudutada ainult 11.MK lahingutegevust. Teoreetiliselt on sellised kaotused võimalikud. 8.jalaväediviis – see on Wehrmachti „esimese laine“ kaardidiviis, mis sõdis Teise Maailmasõja esimestest päevadest alates ning tema relvastuses olevad 37-mm tankitõrjekahurid läbistasid meie kergete tankide soomust juba pooleteise kilomeetri kauguselt. Teoreetiliselt.

Teine asi on see, et kas võib alati uskuda selliseid ettekandeid vaenlase kaotuste kohta?

Kõik selgub võrdluses. Üheks kõige eredamaks, alaliseks ajalukku minevaks episoodiks Valgevenes peetud lahingute seas oli võitlus Minski põhjaservas, kus Wehrmachti 39.tankikorpuse teel seisid nõukogude 13.Armee 100. ja 64. laskurdiviisid. Nad pidasid vaenlase pealetungi üldlase kaose ja lagunemise tingimustes kolm ööpäeva kinni. Selles lahingus ülesnäidatud mehisuse ja massilise kangelaskuse eest said need diviisid esimestena Punaarmee kaardiväe nimetuse (neist said vastavalt 1. ja 7. kaardiväediviis). Niisiis, 30. juunil 100.diviisi komandöri kindralmajor Russianovi poolt kirjutatud ettekandes diviisi lahingulise tegevuse kohta oli öeldud, et diviis hävitas 101 (sada üks) tanki saksa 7.TD koosseisust.

Jah, tollesama diviisi kohta, mis Hothi sõnul „jõudis peaaegu ilma lahinguta 26. juunil Minsk-Moskva maanteele Smolevitši rajoonis“. Tõenäoliselt oli see Russianovi ebatäpsus ja tegelikult pidasid tema ning

naabruses olnud 161. ja 64.diviis lahingut saksa 20.TD vastu (mille kohta Hoth kirjutab, et see oli „*sunnitud raskete lahingutega kindlustuste liinist läbi murdma*“.

Teadmiseks: enne sõja algust oli 20.TD koosseisus 229 tanki, neist 121 tšehhi Pz-38(t), 41 saksa Pz-II ja isegi 44 kiviaegset tanketti Pz-I (millel oli kuulipildujarelvastus ja 60 hj mootor). Üldse peab märkima, et Hothi tankigruppi oli kokku aetud paras vanaraud.

Seda, mis oli kirjutatud 64. ja 161. diviiside raportites, autor kahjuks ei tea, kuid armeekindral S.P.Ivanovi memuaarides (ta oli neil päevil 13.Armees juhataja asetäitja) on meenutatud kümneid saksa tanke, mis justkui olevat hävitatud 64.diviisi võitlejate poolt. Sellest hoolimata ei kadunud ei 20. ega ka 7. Wehrmachti tankidiviis pärast neid juunilahinguid Minski juures maa pealt ning rääkida nende purustamisest oli veel väga vara. Vaat sellepärast arvabki autor, et ka saksa jalaväediviiside komandöride raportitesse selle kohta, kuidas nad ühe päevaga hävitasid 180 nõukogude tanki, tuleb suhtuda mõistliku skeptitsismiga. 11.MK tankid muidugi kaotati, kuid pole veel kindel, et siin on suurimad teened saksa tankitõrjeväelastel.

Lõpetades selle väga segase 11.MK lahingutee kirjeldus, märgime ära kaks kindlat fakti:

- vaenlasel tuli 11.MK lööki märgata
- pealetungikatse lõppes korpuse täieliku purustamisega, kogu tehnika ja suurema osa rea- ning juhtivkoosseisu kaotusega. 14. juulil 1941. aastal väljus piiramisrõngast lõuna pool Bobruiskit ainult mõnesajast inimesest koosnev grupp, mida juhtis 11.MK komandör kindralmajor Mostovenko.